

AFM heeft laten zien waar zij voor staat:
aan de compliance officer om de handschoen op te pakken

Compliance in tijden van toezicht

Arnout van Kempen

Voor veel accountantsorganisaties is de WTA-vergunning langzaam maar zeker aan het wennen. De onderzoeken zijn geweest, wie aanpassingen moest doen heeft aanpassingen gedaan. En inmiddels heeft de SRA, en in mindere mate de AFM, het reguliere toezicht opgepakt. Het aardige is dat de AFM haar bevindingen deelt met de buitenwereld. Daardoor kunnen accountantsorganisaties leren van de ervaringen van collega's. En voor wie wat breder wil kijken: er valt ook veel te leren van andere toezichtsdomeinen van de AFM, zoals beleggingsondernemingen.

Op grond van de WTA zijn de meeste accountantsorganisaties niet verplicht een afzonderlijke compliance officer te hebben, maar in de praktijk blijkt dat veel kantoren wel specifiek iemand aanwijzen voor die rol. Soms iemand van buiten de organisatie, vaak iemand die het 'er bij doet' van binnen de organisatie. En vrijwel altijd een accountant.

In haar brochure *Een WTA-vergunning, en wat nu?* schreef het NIVRA in 2006: 'Hoewel voldoende overlap bestaat tussen het kennisdomein van de compliance officer en van de accountant, met name op het gebied van interne beheersing, om een accountant geschikt te doen zijn voor de rol van compliance officer, is het van belang vast te stellen dat het duidelijk verschillende rollen betreft. Een compliance officer is geen auditor.' En: 'Bij financiële instellingen wordt de rol van compliance officer veelal ingevuld door juristen, ervaren medewerkers of accountants. Voor accountantsorganisaties ligt een vergelijkbare invulling voor de hand. Wel zou gewaakt moeten worden voor een compliance officer, tevens accountant, die zich te veel richt op het dupliceren van de kwaliteitsbeoordeling en te weinig op de breedte van de compliance.'

Worsteling

In de praktijk blijken compliance officers van accountantsorganisaties nog wel te worstelen met hun rol en met de kennis die daarvoor nodig is. Dat de WTA en het

BTA bekend moeten zijn is duidelijk. Maar moet de compliance officer ook in detail de NV COS kennen bijvoorbeeld? Maar zeker zo belangrijk, hoe bewaakt je nu dat de regels niet alleen naar de letter maar vooral ook naar de geest worden toegepast? En is bewaken genoeg, of moet je ook compliance bevorderen?

Compliance weinig aandacht

Wie het verslag van de AFM¹ leest over haar onderzoek onder grote kantoren naar aanleiding van de kredietcrisis, ziet

'Het risico is juist dat de regels te veel naar de letter en te weinig naar de geest worden toegepast.'

dat de compliancefunctie zelf nauwelijks aandacht krijgt. Ook in de aandachtsgebieden voor 2010 die de AFM heeft geformuleerd in haar overleg met de OOB-kantoren² komt de compliancefunctie niet naar voren.

Wat betekent dit? Het is aan de accountantskantoren zelf om te bepalen hoe compliance wordt bereikt, de AFM bemoeit zich daar niet mee, zoals ook de wetgever zich daar niet mee heeft willen bemoeien. Maar uit de aandachtspunten en constatering van de AFM kan iedere accountantsorganisatie wel afleiden wat bereikt moet worden.

Constateringen AFM

De belangrijkste constatering die de AFM doet in haar onderzoek in het kader van de kredietcrisis betreft:

'Een van de belangrijkste geconstateerde tekortkomingen is dat de betrokken externe accountants op onderdelen onvoldoende blijken te hebben gegeven van de vereiste professioneel-kritische instelling.' Het is de centrale constatering van de AFM en het is wat ik zelf zie en wat ik hoor van collega's die zich met compliance en vaktechniek bezig houden.

De Nederlandse accountant moet een behoorlijk grote hoeveelheid regels kennen en toepassen, en dat kan hij ook. Hoewel ook kennis van de regels op peil gehouden moet worden, zit daar het probleem niet. Zowel bij samenstellen als bij controleren weet de Nederlandse accountant wel wat de regels zijn, of wanneer hij hulp moet inroepen van zijn bureau vaktechniek, of de helplijnen van SRA of beroepsorganisaties.

Het algemeen belang

De compliance officer zou zich dan ook niet primair moeten richten op de vraag of de regels bekend zijn, en zelfs niet of de regels naar de letter worden toegepast. Het risico is juist dat de regels te veel naar de letter en te weinig naar de geest worden toegepast. Of erger, dat de regels gebruikt worden tegen hun eigen doel in. Compliance betekent niet 'voldoen aan de letter', maar betekent altijd functioneren in het licht van de eerste bepaling uit de VGC:

'Het onderscheidend kenmerk van het accountantsberoep is de verantwoordelijkheid te handelen in het algemeen belang.' Wie zich dat realiseert, begrijpt de bevindingen van de AFM beter wanneer zij bijvoorbeeld constateert dat 'accountants niet altijd voldoende aandacht besteden

aan de toelichting van de jaarrekening hetgeen op grond van het belang van de toelichting voor de gebruikers van de jaarrekening wel verwacht mag worden.’ De toezichthouder stelt zich nadrukkelijk niet de vraag ‘Heeft de accountant naar de letter van de wet gehandeld?’ maar ‘Heeft de accountant zich afdoende re- kenschap gegeven van het belang van de gebruiker van de jaarrekening?’ Dit raakt de denkrichting van de accountant. Daarnaast is er het risico van het volgen van de regels zonder voldoende diep- gang. Ook dit komt naar voren in de con- clusies van de AFM. Over de toepassing van COS 600 merkt de toezichthouder bijvoorbeeld op dat ‘de Nederlandse groepsaccountant veelal niet zelf vaststelt dat de controle adequaat is uitgevoerd door het werk van de buitenlandse ac- countant te beoordelen, maar veelal vertrouwt op diens kwaliteit omdat hij onderdeel is van hetzelfde netwerk als de groepsaccountant.’

Dit raakt de diepgang van de werkzaam- heden van de accountant en de kritische houding die hij aanneemt. De taak van de compliance officer is het bewaken dat de accountantsorganisatie voldoet aan wet- en regelgeving ten behoeve van het bestuur. Wat betekent dat concreet?

- Inventariseer compliance risico's;
- Beperk de risico's;
- Signaleer schendingen.

Risico's inventariseren

Om de risico's te inventariseren kan het bijzonder nuttig zijn gebruik te maken van de publicaties van de toezichthouder. Niet terzijde schuiven vanuit het idee ‘Wij zijn geen OOB-kantoor, en we heb- ben geen banken als klant, dus ik heb met die rapportage niets te maken’. Maar vertaal de bevindingen van de AFM naar vragen voor de eigen organisaties:

- zijn wij ons, als kantoor, voldoende bewust van onze maatschappelijke verantwoordelijkheid?;
- dragen onze bestuursleden onze maat- schappelijke verantwoordelijkheid uit? Ook buiten het vaktechnisch overleg en de nieuwjaarsborrel? Leven ze het ge- wenste gedrag voor? Denken de mede- werkers dat ook?;
- denken we goed mee met de klant? Of misschien iets te goed? Als de klant in

de problemen zit, zijn we dan bereid de regels wat creatief te lezen?;

- dienen we het maatschappelijk belang door een klant uit de wind te houden, of dienen we het maatschappelijk belang door de gebruiker van de jaarrekening zo eerlijk mogelijk te bedienen?;
- als we een accountantsverklaring afge- ven, hebben we dan aan de regels vol- daan, of weten we redelijkerwijs zeker dat de jaarrekening echt een getrouw beeld geeft?;
- en als we een jaarrekening samenstel- len, is onze verantwoordelijkheid dan ineens anders dan wanneer we contro- leren?

Hard controls, soft controls

Het beperken van de risico's zit, natuur- lijk, in de inmiddels overbekende hard controls, zoals de Opdracht Gerichte Kwaliteitsbeoordeling (OKB), de review, de klokkenluidersregeling. Maar ook in soft controls, zoals de ‘tone at the top’. Voor de compliance officer is het niet

‘Het is aan de accountants- kantoren zelf te bepalen hoe compliance wordt bereikt, de AFM bemoeit zich daar niet mee.’

genoeg om vast te stellen dat deze con- trols aanwezig zijn. Vaststellen dat de controls werken, daar draait het om. En de aanwezigheid van een paraaf is niet hetzelfde als een werkende control.

Echt spannend wordt het voor de compli- ance officer bij het bewaken van de wer- king van soft controls. Zeker een interne compliance officer kan hierbij een pro- bleem ondervinden met het feit dat hij over collega's of zelfs zijn werkgever spreekt. Zolang het gaat om de vraag of partner X zich wel aan regel Y heeft ge- houden, lukt dat nog wel. Maar wat als een bestuur twee gezichten toont? Mede- werkers handelen niet op basis van de mooie woorden bij het vaktechnisch overleg, maar op basis van wat zij part- ners, bestuursleden, zien doen in hun relatie met klanten. Als daar te veel licht tussen zit, zul je als compliance officer

moeten reageren. Niet om ongewenst gedrag af te straffen, maar om gewenst gedrag te bevorderen.

Dit alles maakt van de compliance officer een schaaap met vijf poten. Immers, hij of zij:

- is goed ingevoerd in wet- en regel- geving van het accountantsberoep, een jurist;
- heeft gevoel voor controlewerkzaam- heden en voor het samenstellen van jaarrekeningen, een accountant;
- ziet het dienen van de publieke zaak als hoofdtaak, een ambtenaar;
- begrijpt dat de klant toegevoegde waar- de moet krijgen tegen minimale kosten, een ondernemer;
- weet dat signaleren en straffen nauwe- lijks zin heeft maar dat motiveren en onderwijzen beklijft, een pedagoog. An

1. Verslag 3/12/2009, te vinden op de AFM-site.
2. Verslag 24/09/2009, te vinden op de AFM-site.

Arnout van Kempen CISA, partner bij FPLC, een adviesbureau op het gebied van Assurance, Legal en Compliance en kerndocent van de Masterclass Compliance officer bij Markus Verbeek Praehp.